

El patrimoni artístic de Sixena: crònica d’una operació d’estat

Autor: Lluís Roldán i Pascual
Data de publicació: 07-02-2021

El conflicte sobre les obres d'art de Sixena no és casual. La demanda aragonesa s'ha sustentat en un relat històric falsejat. Si no hi hagués hagut la intervenció catalana per a la seva conservació, aquestes obres actualment o no existirien o estarien en mans privades. Som davant d'un conflicte polític. Article d'En Lluís Roldán i Pascual.

Una sentència dictada amb objectius polítics

Presentació
La sentència sobre el litigi judicial per la disputa del patrimoni artístic del Reial Monestir de Santa Maria de Sixena que obliga a traslladar les obres des dels museus catalans cap a l’Aragó pot ser interpretada com un greuge de l’estat espanyol envers Catalunya. Ara bé, valorar el trasllat forçat de les obres d’art de Sixena només com un greuge ens revelaria, tan sols, l’aspecte superficial d’aquesta història.

Tot i que la qüestió presenta les característiques pròpies d’un conflicte veïnal —en aquest cas entre els dos estats fundadors de la Corona catalano-aragonesa que litiguen per la propietat d’unes obres d’art—, la naturalesa del conflicte és profundament política.

Si sobrevolem per damunt del conflicte judicial i observem els moviments que s’han produït al seu voltant, ens adonarem que aquest cas forma part d’una operació organitzada per l’estat espanyol amb l’objectiu d’esborrar la nació catalana de la història d’Espanya eliminant, en el cas que ens ocupa, el passat medieval de la Corona catalano-aragonesa.

El Reial Monestir de Santa Maria de Sixena, fundat al segle XII per Sança de Castella, esposa del primer rei catalano-aragonès, no és un monestir qualsevol, ni el seu lloc de construcció va ser aleatori. Sixena, que durant els seus tres segles d'esplendor promoguts per la dinastia catalana va anar aglutinant gran nombre de tresors artístics i culturals, va fer de pont[1] entre el regne d'Aragó i el Principat de Catalunya, els quals de forma «confederada» van constituir un dels estats més importants de l'Europa medieval i moderna: la Corona catalano-aragonesa.

Que actualment Sixena s'hagi transformat en un punt de confrontació entre Catalunya i l'Aragó no és casual. La demanda inicial, impulsada per les institucions aragoneses, ha acabat transformant-se en un aspre litigi judicial que ha estat reelaborat políticament. La demanda aragonesa s'ha sustentat en un relat històric falsejat sobre la propietat d'unes obres d'art, obres que, sense la intervenció catalana per a la seva conservació, actualment o no existirien o estarien en mans privades.

Els diferents estrats del conflicte: el judicial i l'extrajudicial
El govern de l'Aragó va presentar un primer recurs de tempteig i retracte, promogut per l'Ajuntament de Vilanova de Sixena (Osca)[2] l'any 1988[3]. Amb aquesta acció va començar el litigi judicial contra la Generalitat de Catalunya, el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) i el Museu Diocesà de Lleida. L'objectiu dels demandants era aconseguir que fos declarada il·lícita la compra-venda de les obres d'art sacre realitzada entre l'orde religiós que habitava el monestir i la Generalitat catalana, i d'aquesta manera poder-les traslladar de Catalunya a l'Aragó.

L'any 2015, el jutjat de primera instància núm. 1 d'Osca va sentenciar a favor de l'ajuntament aragonès i en contra del govern català. Aquest darrer va apel·lar a instàncies superiors[4], però sense finalitzar el seu recorregut judicial[5]. Aleshores, la maquinària de l'estat va aprofitar aquesta circumstància. És a dir, va actuar abans que existís una sentència ferma per part del Tribunal Suprem. Tal mancança va provocar greus conseqüències: que fossin imputats judicialment dos consellers del govern català[6] i que la Guàrdia Civil entrés de matinada al Museu Diocesà de Lleida per endur-se'n les obres[7]. Una Guardia Civil que anava armada i tenia el suport d'un helicòpter[8].

Finalment, a principis del 2021, el Tribunal Superior va desestimar els recursos presentats per la Generalitat de Catalunya i els museus catalans[9], i va corroborar la sentència del Jutjat de primera instància d'Osca. D'aquesta manera, el poder judicial va validar l'actuació de la Guàrdia Civil.

¿Per què s'ha traslladat de forma tan ràpida i violenta cap a l'Aragó un patrimoni artístic comprat i custodiat per les institucions catalanes durant tots aquests anys i que havia sortit del monestir de forma pactada i amb la intenció de ser conservat com un bé públic?

Més enllà de valorar el nivell judicial del cas —que suposaria valorar la legalitat de la intervenció d'una institució armada de l'exèrcit com ho és la Guàrdia Civil, la legitimitat de la demanda aragonesa o la imparcialitat del sistema judicial espanyol—, ens preguntem per què hi han pres part altres mecanismes de l'estat espanyol —polítics, militars i religiosos— per tal de retirar les obres d'art dels museus catalans i portar-los, precipitadament i forçadament, a l'Aragó.

Des de la Judicatura, la magistratura espanyola, és a dir l'estrat formal del cas, hi ha actuat amb un criteri molt parcial, car ha deixat en absoluta indefensió la part catalana, la qual no ha estat atesa ni tan sols en la demanda de rescabalament que suposava la despossessió de les obres d'art. ¿Per què cap organisme espanyol, i molt menys aragonès, vol rescabalar la Generalitat de Catalunya, que va pagar la compra, la catalogació i el manteniment de les obres?

Des de la política, ja en l'estrat extrajudicial del cas, hi ha actuat la comunitat autònoma d'Aragó. Amb un discurs ultranacionalista de nova creació, ha utilitzat un relat històric que s'ha demostrat fals i basat en la catalanofòbia per guanyar-se l'opinió pública. ¿Per què el govern aragonès només pledeja per les obres de Sixena que es troben als museus catalans i no ho fa per les que es troben als museus espanyols?

Alhora, des de la política també hi ha actuat el govern espanyol. ¿Per què el ministre de torn va autoritzar el trasllat de les obres de Lleida sense esperar la sentència del Tribunal Suprem sobre les demandes catalanes?

Des del poder militar hi ha actuat la Guàrdia Civil. La seva entrada al Museu Diocesà de Lleida no té precedents a Espanya des de la Transició i no trobem a l'Europa de després de la Segona Guerra Mundial una situació similar. ¿Per què la Guàrdia Civil armada no ha actuat de la mateixa manera quant a la qüestió dels «Papers de Salamanca», dels quals encara no ha finalitzat el procés de devolució a Catalunya, aprovat pel Congrés i el Senat espanyols des del novembre del 2005[10]?

Des del poder religiós hi ha actuat la Conferència Episcopal Espanyola. La segregació de totes les parròquies de la

Franja, de la Diòcesi de Lleida a la de Barbastre-Montsó de nova creació, va fer coincidir els límits eclesiàstics amb els estrictament administratius i això va separar el monestir de Sixena de la seva vinculació lleidatana. ¿Per què es va promoure aquesta segregació, enllestida l'any 1995, després de setze[11] segles d'estreta vinculació territorial amb el bisbat de Lleida?

Història del monestir, les seves obres i el perquè aquestes es troben en museus catalans

El Reial Monestir de Santa Maria de Sixena, situat en terres actualment aragoneses, va ser fundat al segle XII[12] i va estar vinculat al bisbat de Lleida[13], amb qui va mantenir una dependència eclesiàstica durant vuit segles[14]. Abans de pertànyer administrativament al govern autonòmic de l'Aragó actual[15], «Sixena pertanyia al comtat d'Urgell com a baronia d'Alcolea i de Cinca»[16]. Prèviament a la seva fundació, tot aquest territori havia estat dependent de l'antiga demarcació territorial de la Tarraconense[17].

Claustre del Monestir de Sixena

Passat el moment de la fundació i la seva època d'esplendor, l'entronització d'una nova dinastia castellana al segle XV[18], l'eliminació de l'anomenada Corona d'Aragó al segle XVIII, i les dues desamortitzacions eclesiàstiques al segle XIX[19], van suposar segles d'empobriment i deteriorament per al monestir. Les parròquies lleidatanes quedaren en estat d'abandonament i exposades als robatoris dels seus bens artístics i patrimonials, sense que ni l'orde religiós que hi habitava ni els organismes estatals proveïssin el manteniment adequat.

L'arribada a la Diòcesi de Lleida del bisbe Messeguer l'any 1890, va propiciar la creació del Museu Diocesà de Lleida[20], on hom va començar a dipositar-hi les obres sacres de les parròquies disseminades per tota la Diòcesi amb la intenció de conservar-les i protegir-les.

El monestir de Sixena constituïa un dels principals béns patrimonials de la Diòcesi, ja que havia estat panteó reial d'un rei i una reina de la Corona catalana-aragonesa i també sepulcre de cavallers participants a la batalla de Muret. Malgrat la seva importància, no fou fins al 1923 que va ser declarat Bé d'interès cultural[21] per una Reial Ordre del govern espanyol, però sense acompanyar-la de recursos per a la seva conservació[22], que va continuar essent assumida per la Diòcesi lleidatana[23].

L'any 1936, en el marc del cop d'estat i la Guerra Civil espanyola, el monestir va ser incendiat per milícies anarquistes i «Josep Gudiol, (arquitecte català que va actuar d'acord amb la Generalitat) amb gran criteri i jugant-se la vida, les va arrencar [les pintures murals] i traslladar a Barcelona, quan encara fumejaven després de la crema»[24].

Durant el franquisme la situació del monestir no va millorar i a causa del mal estat de manteniment i les males condicions d'habitabilitat[25], les monges que hi vivien van prendre la decisió[26] d'abandonar-lo i, actuant com a propietàries, van vendre els béns que hi havia al monestir.

Aquesta venda per part de l'Ordre de Sant Joan de Jerusalem[27] s'inicià el 1970[28] i finalitzà entre els anys 1983 i 1994 mitjançant tres contractes de compra-venda per un valor total de 50 milions de pessetes[29], la qual cosa va suposar el traspàs del dipòsit de les obres a la Generalitat catalana.

En resum, una compra-venda realitzada entre els anys 1983 i 1994 i un rescat efectuat en primera instància el 1936 i posteriorment a l'any 1960[30] van ser els motius pels quals aquestes obres d'art van arribar als esmentats museus catalans.

Reclamació i argumentació de les institucions aragoneses

La reclamació aragonesa va sorgir ara fa vint-i-quatre anys, després que l'Aragó adquirís l'estatus de comunitat autònoma el 1982. Anteriorment, la seva situació administrativa era de dependència a l'estat espanyol perquè l'Aragó no disposava d'institucions pròpies des del 1707.

Amb el Parlament constituït el 1983, aquest començà a legislar en els aspectes competencials propis, com el de la protecció i conservació del patrimoni cultural. El govern aragonès va publicar la primera Llei de patrimoni[31] al BOA i al BOE l'any 1999 i la primera Ordre(32] tocant al Monestir de Sixena l'any 2002.

L'any 1997[33], el govern d'Aragó, motivat per la recuperació de les obres d'art que no s'havien mantingut al seu territori, va plantejar un conflicte de competències per adquirir només[34] les obres d'art sacre que estaven exposades

als museus catalans des de feia anys. Un any després, el 1998, l'Ajuntament de Villanueva de Sijena va iniciar el litigi judicial.

A part de la motivació de les institucions aragoneses, cal tenir molt en compte l'actuació que va dur a terme l'episcopat espanyol[35], que volia fer disminuir l'àrea d'influència del Bisbat de Lleida, al qual romania vinculat el monestir de Sixena. Entre els anys 1995-98, un decret del Vaticà[36] va separar tot el territori que es coneix com la Franja de Ponent o Franja oriental d'Aragó, que va passar a dependre de la nova diòcesi de Barbastre-Montsó[37], creada l'any 1995 per a tal efecte.

Així doncs, entre els anys 1997-98, amb les parròquies de la Franja ja separades, les institucions aragoneses van començar a reclamar la propietat d'unes peces d'art que havien estat traslladades a Catalunya, entre els anys 1936 i 1994. I per aconseguir-ne el retorn, van construir el relat més adient que en justifiqués la reclamació.

Aquesta reclamació ha estat plantejada en dos fronts judicials diferents, el de les obres d'art sacre i el de les pintures murals.

En el cas de les obres d'art sacre, el govern aragonès ha construït un relat jurídic argumentant que la Generalitat va efectuar una compra-venda il·lícita[38], perquè la propietat de les obres no corresponia a l'ordre de Sant Joan de Jerusalem que va regir al monestir des de la seva fundació[39], sinó al govern de l'Aragó.

En el cas de les pintures murals, es va construir un relat basat en l'anticatalanisme, però sense cap base historiogràfica. Segons aquest relat, el govern de la Generalitat republicana va orquestrar l'incendi del monestir[40] durant la Guerra Civil, per després argumentar que havia de rescatar-les per a la seva conservació.

Tot i la tergiversació del relat històric, atribuint l'incendi a les milícies anarquistes vingudes de Catalunya per ordre del President Lluís Companys, amb la intenció d'endur-se posteriorment les pintures murals, es pot constatar documentalment que aquesta argumentació és una falsedat i que els responsables de la crema del monestir van ser "[...] membres del Comitè local [...] i la quasi majoria de veïns" (del poble de Villanueva de Sijena)[41].

La situació actual, a 2021

Les demandes presentades per l'Ajuntament de Vilanova de Sixena i recolzades pel govern de l'Aragó, van ser resoltes en primera instància pel jutjat d'Osca, a favor de l'Aragó i el recurs presentat per la Generalitat de Catalunya al Tribunal Suprem ha estat resolt[42] en la mateixa direcció.

Les cinquanta-tres obres d'art comprades per la Generalitat i exposades al MNAC durant tots aquest anys, excepte dues de desaparegudes[43], van ser lliurades l'any 2017 pel conseller Santi Vila, atenent a la primera sentència judicial, sense que s'establís cap mena de compensació, ja que el govern aragonès no vol rescabalar la despesa realitzada per la Generalitat[44].

Les quaranta-quatre obres d'art comprades per la Generalitat i exposades en públic durant tots aquesta anys al Museu Diocesà de Lleida van ser retirades per la Guardia Civil i portades a l'Aragó, sense haver finalitzat el litigi.

Mentrestant, les pintures murals dipositades al MNAC, que també estaven sentenciades per a ser retornades de forma immediata, encara romanen al museu català perquè, finalment, la jutgessa del cas va aturar l'execució de l'ordre judicial[45], atenent als informes tècnics dels experts, especialment l'informe de Gianluigi Colalucci[46], que desaconsellava el trasllat pel greu perill que suposava per a la seva conservació.

Un conflicte d'aspecte territorial motivat per causes polítiques

Com hem apuntat a la presentació del treball, si podem sobrevolar per damunt dels aspectes formals del litigi i n'analitzem en profunditat les causes, constatarem que la base del conflicte està fonamentat sobretot en causes polítiques i no només en històriques i territorials.

La dinàmica d'exaltació nacionalista en la qual es troba immers actualment el govern aragonès, necessita retrobar els orígens fundacionals que va perdre en el Compromís de Casp del segle XV, quan va alinear-se amb Castella i va bandejar el seu posicionament amb la Corona catalana-aragonesa. Des d'aleshores, ha romàs a la història sense aspiracions nacionals. Finalment, amb l'aprovació de l'estatut d'autonomia del 1982 va iniciar el seu camí com a

comunitat autònoma amb algunes competències pròpies.

A la reforma estatutària del 1996, en el seu article 1r, el parlament aragonès defineix l'Aragó com a «nacionalitat»[47], fet que mostraria un canvi en la seva consciència nacional.

En aquest context de nova percepció nacional, les institucions aragoneses estan realitzant un esforç considerable en rehistoriografiar el seu passat. Ho fan a rebuf de l'anticatalanisme, tan ben adobat a Espanya. Plantegen un passat medieval des d'una Corona d'Aragó exclusivament aragonesa.

Per aconseguir-ho, estan reescrivint una història on exclouen tota participació catalana en el passat històric de la Corona i per aquest motiu intenten extirpar qualsevol rastre de catalanitat dins els límits administratius de la comunitat autònoma d'Aragó.

Dos exemples: el govern aragonès ha intentat esborrar la llengua catalana que es parla a l'Aragó i, per aquest motiu, el català que es parla a la Franja de Ponent el va denominar «Lapao»[48]. El govern aragonès també ha censurat tots els llibres que parlen de la Corona catalana-aragonesa i no permet cap altre concepte que no sigui exclusivament el de Corona d'Aragó[49].

Aquesta exclusió catalana permet al president del govern aragonès adulterar la historiografia i reescriure els esdeveniments històrics des d'un protagonisme exclusivament aragonès: "Aragón (es refereix a la regió actual) y Sicilia estrechan lazos con una historia común que empezó en Sijena. Las regiones de Aragón y Sicilia han abierto el camino para restablecer unas relaciones sustentadas en una historia común que comenzó en plena Edad Media, y más concretamente en el Monasterio de Sijena, en Villanueva de Sijena (Huesca), a principios del siglo XIII[...]"[50].

Podem observar també com el president autonòmic de l'Aragó participa en actes de reinhumacions d'antics reis aragonesos i els transforma en actes de reivindicació nacionalista[51], mentre es financen investigacions en la recerca de la genètica d'una primera dinastia aragonesa[52].

És, doncs, en aquest context on s'ha produït el conflicte per les obres d'art sacre i les pintures murals del Reial Monestir de Santa Maria de Sixena. Com que el monestir es troba ubicat en territori administrativament aragonès, tot i que des de la seva fundació va estar vinculat als límits episcopals de Lleida[53], l'actual autonomia d'Aragó es proclama hereva absoluta de la història de la Corona catalano-aragonesa, i amb aquesta justificació legitima la seva reclamació sobre les obres dipositades als museus catalans.

Quan les obres d'art sacre i les pintures murals van ser traslladades en diversos moments als museus catalans, no existia cap govern aragonès i ni les institucions municipals ni els veïns dels pobles van mostrar la seva oposició a aquest trasllat.

Però amb el terreny adobat per a la nova consciència nacional aragonesa, el govern autonòmic i els mitjans de comunicació han presentat el poble aragonès com les víctimes d'un espoli, «que han lluitat històricament contra la desaparició del seu patrimoni artístic [quan] en realitat no és així»[54].

La realitat demostra que «el veïnat no va donar cap mena d'importància a la destrucció de Sixena»[55]. És més, alguns obrers veïns del poble van col·laborar en les tasques d'arrancar les pintures per al seu trasllat[56].

Tot i així, el govern aragonès ha propiciat la creació d'una nova realitat adient a l'interès polític del moment. Atiant el fervor nacionalista i promocionant interpretacions històriques falses, ha responsabilitzat la Generalitat catalana de la crema del monestir el 1936, per posteriorment, quan aquesta invenció es va demostrat ineficaç per als seus interessos, contradir-se amb una nova invenció afirmant el següent: que «l'incendi va ser una ficció de la Generalitat per poder tenir una excusa per arrencar les pintures»[57].

Arribats a aquest punt i explicat l'aspecte formal d'un típic conflicte entre veïns motivat per temes de llindars i propietats, podrem entendre les causes superficials d'aquest litigi judicial. Però, com qualsevol conflicte veïnal, existeixen causes profundes que són l'estructura del conflicte i les que realment generen trencaments i violències. Les terres veïnes són Catalunya i l'Aragó. Però, i l'estat espanyol? No hi té res a veure, en tot això? ¿Un estat espanyol que ha participat activament en la preparació, desenvolupament i desenllaç del trasllat de les obres no es trobaria en el fons del conflicte?

Qui sinó el poder episcopal espanyol, va preparar i dur a terme la segregació de la Franja de Ponent de la diòcesi de

Lleida i la va agregar a l'administració eclesiàstica aragonesa?
Qui sinó el poder judicial espanyol, va sentenciar a favor de la part aragonesa i va donar cobertura jurídica per retirar les obres d'art dels museus catalans?
Qui sinó el govern espanyol, va autoritzar el trasllat de les obres de Catalunya a l'Aragó sense esperar la resolució jurídica del litigi?
Qui sinó la Guàrdia Civil, com a policia militaritzada, va executar la retirada de les obres dels museus catalans?

L'organització de totes aquestes accions i la seva execució des de diferents institucions espanyoles per traslladar unes «simples obres d'art medieval», ¿no formarien part d'una operació d'estat planificada amb motivacions polítiques?

Epíleg
El fet d'arribar fins aquest punt de trencament, en comptes de procurar una interpretació satisfactòria per ambdues parts, posa de manifest la impossibilitat de trobada entre les dues nacions: la catalana d'una banda i l'aragonesa-espanyola per l'altra.

El relat del robatori i l'espoli construït per les institucions aragoneso-espanyoles es contraposa a la realitat de la compra-venda i el rescat d'aquestes obres per les institucions catalanes. Dos relats de naturalesa antagònica —un d'històric i una altre de polític—, que malgrat un punt identitari comú, no poden aproximar-se perquè responen a objectius diferents.

De la mateixa manera que s'ha distorsionat la historiografia per a construir relats esbiaixats per justificar objectius polítics, també s'hi ha d'apel·lar per construir relats que s'ajustin a la realitat històrica. Però per aconseguir-ho, caldria defugir el fet de reescriure una història de la Corona d'Aragó des de paràmetres polítics i treballar honestament des de paràmetres historiogràfics, reconeixent que no es poden concebre ni Aragó, ni Catalunya com a compartiments estancs, perquè durant molt segles van formar part del mateix conjunt.

La història referent a la Corona catalano-aragonesa és una realitat complexa i comuna, que, per a interpretar-la encertadament, és imprescindible una visió de conjunt. I justament aquesta visió de conjunt ha estat l'objectiu de la trencadissa produïda amb les actuacions polítiques, judicials i policials sobre el patrimoni de Santa Maria de Sixena.

L'art de Sixena conservat als museus catalans demostrava l'existència d'una nació catalana constructora d'aquest monestir, important centre cultural i econòmic, que segles després i davant el greu perill de desaparició, la mateixa nació que el va crear, va rescatar-ne el patrimoni per conservar el seu passat; és a dir, la seva memòria.

El passat, la memòria de la nació catalana, no és una realitat acceptada per l'estat espanyol i, si el monestir i el seu patrimoni provaven la seva existència, s'havia d'esborrar mitjançant una operació d'estat que simulés un simple conflicte veïnal.

L'any 1885, un grup d'entitats catalanistes amb Valentí Almirall de portaveu dirigia el primer memorial de greuges[58] davant del rei Borbó Alfons XII, en el qual es reclamava l'atenció d'un govern espanyol que no oferia suport a les iniciatives econòmiques proposades des de la burgesia monàrquica de Catalunya.

Cent trenta-sis anys després, el cas de les obres de Sixena suposa més que un greuge. És un exemple de quin és l'interès de l'estat espanyol envers Catalunya i demostra, per enèsima vegada, que la política d'esborrar la memòria de la Nació Catalana és l'única política que Espanya està disposada a fer per Catalunya.

Lluís Roldán i Pascual, historiador
Sant Andreu del Palomar, 14 de gener del 2021

Notes, bibliografia i enllaços:
[1] "El monestir és la frontissa de Catalunya i Aragó." Francesc Canosa. ARA (Digital) 9/12/18 -18:44
https://www.ara.cat/opinio/Sixena-avisar_0_2140585926.html

[2] "Comença la disputa promoguda per l'Ajuntament de Villanueva de Sijena" Roberto Perez, ABC (digital). 3/12/17
https://www.abc.es/cultura/arte/abci-sijena-20-anos-litigio-venta-indebida-201712030122_noticia.html

[3] Josep M. Gràcia i Zapater (2016) Les pintures i obres d'art de Sixena: un relat interminable. Pàg. 26
https://finestro.files.wordpress.com/2016/12/les-pintures-i-obres-dart-de-sixena-un-relat-interminable.pdf

[4] “La sentència, que no és ferma i ha estat apel·lada al Tribunal Suprem(pel govern català)” Miguel Barluenga. El Diario.es (Digital). 17/12/18
https://www.eldiario.es/aragon/politica/sijena-despues-litigio-gobierno-aragones_1_1783262.html

[5] “El Departament de Cultura de la Generalitat espera una sentència favorable del Tribunal Suprem sobre el litigi de les obres de Sijena, després que la TS hagi admès al procediment el recurs portat de Catalunya contra la sentència(...)” Redacció La Vanguardia (Digital). 10/06/20. Actualitzat 16:37.
https://www.lavanguardia.com/vida/20200610/481706407278/generalitat-espera-resolucion-del-ts-sobre-litigio-de-sijena-le-sea-favorable.html

[6] “imputa tanto a Vila como a su sucesor, Lluís Puig, presuntos delitos de desobediència” Vanguardia (Digital)- 2/12/2019
https://www.lavanguardia.com/cultura/20191202/472004069920/sijena-prision-santi-vila-usurpacion-bienes.html

[7] “L'operació es va iniciar a partir de les 3.30 hores.am d'aquest dilluns, quan agents de la Guàrdia Civil(...) Agències El Confidencial (Digital)- 12/12/2017
https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2017-12-11/bienes-sijena-guardia-civil-museo-lleida-madrugada_1490407/

[8] Baydal-Palomo (coord) (2020) Pseudohistòria contra Catalunya. De l’espanyolisme a la Nova Història. Eumo Editorial, Vic. (pàg.155)

[9] “L'alt tribunal ha desestimat aquest dijous els recursos de la Generalitat, el Museu Nacional d’Art de Catalunya (MNAC) i el Consorci del Museu de Lleida i corrobora les sentències de l’Audiència Provincial d’Osca del 2017 i del jutjat de primera instància del 2015 que declaraven nul·la la venda de les 97 obres d’art del Monestir de Sixena.” Antoni Ribes Tur. ARA (digital), 14/1/2021. 14:51h.
https://www.ara.cat/cultura/Tribunal-Suprem-desestima-Sixena-MNAC_0_2600140123.html

[10] “Al maig del 2005 fou aprovat un avantprojecte de devolució, i aprovat al setembre pel Congrés dels Diputats (amb el vot en contra del PP, partit que al juny havia donat suport a una manifestació multitudinària contrària a la devolució a Salamanca) i al Senat al novembre.” Enciclopèdia catalana.
https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0279031.xml

[11] “Durant setze segles els terrenys de Sixena pertanyen a la diòcesi de Lleida. Des de l’època romana i paleocristiana.” Op.cit. Francesc Canosa. ARA (Digital) 9/12/18-18:44

[12] “va ser fundat el 1188” Gobierno de Aragón.
Bienes culturales - patrimonioculturaldearagon.es

[13] “El monestir de Santa Maria de Sixena (...) ha estat depenent durant segles del bisbat de Lleida.” Programa radiofònic En guàrdia 14-4-2019, núm. 734
https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/en-guardia/el-monestir-de-sixena/audio/1036377/

[14] Con este gesto (la segregació de la Franja, on estava ubicat el monestir) se puso fin a ocho siglos de historia común” Lara Gomez Ruiz. La Vanguardia (Digital) 12/12/2017. 01:22
Cuál es el origen del conflicto por las obras de Sijena (lavanguardia.com)

[15] “Les divisions administratives són posteriors a les eclesiàstiques” Josep Mª Solé i Sabater, historiador. Op.cit. En guàrdia 14-4-2019

[16] Francesc Canosa, catedràtic comunicació, Univ. Blanquerna. Op.cit. En guàrdia. Minut: 13:00.

[17] Francesc Canosa, catedràtic comunicació, Univ. Blanquerna. Op.cit. En guàrdia Minut: 21:10.

[18] “Amb la dinastia Trastàmara començà la secular decadència de Sixena”. Op.cit. Josep M. Gràcia i Zapater (2016) Pàg. 5

[19] Les desamortitzacions van suposar un “període d’aniquilació artística”. Un pintor lleidatà, Francisco Navarro, va ser enviat pel bisbe de Lleida a restaurar el saló de les priores en aquesta època, com recull “La Crònica d’Osca” el 1886. Manuel Lillo. El Temps (Digital). 15/10/18
https://www.eltemps.cat/article/5278/la-sixena-lleidatana-com-mai-no-ens-lhavien-explicada

[20] “El bisbe Josep Messeguer i Costa (1843-1920) va iniciar el museu Diocesà recollint objectes de les parròquies i ermites que es trob
aven mig abandonades.” Bisbat de Lleida
http://www.bisbatlleida.org/ca/persona-historica/mons-josep-meseguer-i-costa

[21] Govern d’Aragó.
http://www.patrimonioculturaldearagon.es/bienes-culturales/real-monasterio-santa-maria-de-sijena

[22] “Malgrat la declaració de monument nacional, magres aportacions rebria de part de l’estat.” Op.cit. Josep M. Gràcia i Zapater (2016), pàg. 5

[23] “El bisbe Josep Messeguer i Costa va atendre les necessitats d’una Sixena empobrida i arruïnada que es refugiava en l’interès de Meseguer perquè es mantinguera viva, garantint la manutenció del monestir des de Lleida.” Op.cit. Manuel Lillo. El Temps (Digital). 15/10/18

[24] A. Velasco. El Punt Avui (digital). 21/08/20.
http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1001349-sixena-1936-qui-va-incendiar-el-monestir.html

[25] “Veritablement el monestir de Sixena era una ruina insalubre on no s’hi podia viure”. Op.cit. Josep M. Gràcia i Zapater (2016), pàg. 25

[26] “L’ u de juny de 1971 (les monges) demanen autorització al bisbe de Lleida per incorporar-se al monestir de la seva ordre que hi ha a Barcelona” Op.cit. En guàrdia Minut: 43:10.

[27] “Entre 1983 i 1994 l'Orde de Sant Joan de Jerusalem va vendre a la Generalitat de Catalunya una sèrie de béns de gran valor artístic(...)” Op.cit Govern d’Aragó.

[28] Op.cit. Roberto Perez, ABC (digital). 3/12/17

[29] Op.cit. Josep M. Gràcia i Zapater (2016) Pàg. 25

[30] “L’any 1960 es van traslladar al MAC (ara MNAC) uns quants fragments de pintures murals del tester sud (...)”.Op.cit .Josep M. Gràcia i Zapater (2016), pàg. 12

[31] (Ref.BOE-A-1999-8270) la Llei 3/1999, de 10 de març, del Patrimoni Cultural Aragonès. Agencia estatal Boletin del Estado.
https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-8270&p=20160203&tn=2

[32] El Departament de Cultura i Turisme, va publicar l’any 2002, l’Ordre de 5 d’abril que va completar la declaració originària de Bé d’interès cultural del denominat Reial Monestir de Santa María de Sixena. Op.cit. Govern d’Aragó

[33] “El 1997, el Govern d'Aragó va plantejar un conflicte de competències amb l'argument que no havia pogut exercir el dret de desistiment per a la compra de les obres.” Op.cit. Lara Gomez Ruiz La Vanguardia (Digital)-12/12/2017

[34] Altres museus on hi ha obres de Sixena però no han estat reclamades: Museo nacional del Prado, Museo Santa Cruz de Toledo, Museo provincial de Bellas artes de Zaragoza, Museo provincial de Huesca. Op. cit. Josep M. Gràcia i Zapater (2016), pàg. 40-41

[35] “La Santa Sede decidió complacer a la Conferencia Episcopal Española en su deseo de adecuar los límites

religiosos a los provinciales y segregó 111 parroquias aragonesas del obispado de Lleida que pasaron a la diócesis de Barbastro-Monzón." Op.cit. Lara Gomez Ruiz. La Vanguardia (Digital) 12/12/2017

[36] "Era el decret vaticà "Ilerdensis et Barbastrensis de finum mutatione" que, instigat per l'episcopat espanyol, feia que 84 parròquies del Bisbat de Lleida a la Ribagorça, la Llitera i el Baix Cinca hagueren de passar d'immediat al bisbat hispano-aragonès de Barbastro-Monzón i, tot seguit, el 15 de juny de 1998 es va haver de renunciar a 27 parròquies més. Cloïa així 800 anys de pertinença de la Franja de Ponent al Bisbat de Lleida." Franja de Ponent. http://www.franjadeponent.cat/noticia/424/10-anys-del-trencament-del-bisbat-de-lleida

[37] "El 17 de septiembre de 1995 tuvo lugar en la catedral de Monzón la ceremonia con la cual se constituía la actual diócesis de Barbastro-Monzón a partir de la anterior diócesis de Barbastro y las parroquias aragonesas pertenecientes a la de Lérida". Wikipèdia català.

[38] "Venda indeguda" segons el diari, "il·legal i nul·la" segons la sentència judicial. Op.cit. Roberto Perez, ABC (digital). 3/12/17

[39] "La fundació va comportar la instal·lació d'una comunitat femenina de l'ordre de Sant Joan de Jerusalem, comunitat que va regir la casa fins no fa gaires anys." Op.cit. Baydal-Palomo (coord) (2020) . Pàg.154

[40] Íbidem Baydal-Palomo (coord) (2020). Pàg.155-56

[41] Íbidem Baydal-Palomo (coord) (2020) . Pàg.158

[42] Op.cit Antoni Ribes Tur. ARA (digital), 14/1/2021. 14:51h.

[43] Íbidem Baydal-Palomo (coord) (2020) (pàg.156)

[44] "(...) desde Cultura de Aragón matizan que ellos no puede asumir el pago porque las monjas solo les cedieron los poderes para litigar, no la titularidad de las obres." Jose Angel Montañes. El Pais (Digital)-16/12/2017 https://elpais.com/cultura/2017/12/16/actualidad/1513444458_578401.html

[45] "(...) una jutge d'Osca paralitzés el trasllat dels frescos per l'alt risc de deteriorament" elnacional.cat (9-12-18_17:40) https://www.elnacional.cat/ca/politica/borras-objectora-consciencia-traslladar-obres-sixena_332967_102.html

[46] "El restaurador de la Capella Sixtina, Gianluigi Colalucci,no veu tècnicament possible el retorn de l'obra al monestir" Palau-Frisach. El punt-avui. (digital)-25/9/2016, 2:00h. https://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1006804-les-pintures-de-sixena-no-es-poden-moure.html

[47] "la reforma de 1996 no se limita al aspecto competencial sino que abarca a todo el conjunto de las materias y temas tratados por el Estatuto. Así y por destacar lo más significativo, Aragón se define como nacionalidad (art. 1.º)" GEA. Gran Enciclopedia aragonesa http://www.enciclopedia-aragonesa.com/voz.asp?voz_id=5314&voz_id_origen=

[48] "El catalán y el aragonés han desaparecido de Aragón.(...) Las Cortes de Aragón han derogado hoy la ley de lenguas del año 2009, (...)El catalán que se habla en la región se llamará LAPAO" Concha Montserrat. El País (Digital)-9/05/2013. https://elpais.com/politica/2013/05/09/actualidad/1368082767_046979.html

[49] El govern aragonès vol crear "un Consejo Asesor para la Enseñanza de la Historia y defender que nunca hubo una Corona catalano-aragonesa: solo existió la Corona de Aragón." Patricia R. Blanco. El País (Digital). Madrid- 21/01/18. https://elpais.com/elpais/2018/01/19/hechos/1516373395_163672.html

[50] Heraldo de Aragón (Digital) 5/3/19. Actualitzat 16:03 https://www.heraldo.es/noticias/aragon/2019/03/05/aragon-y-sicilia-estrechan-lazos-con-una-historia-comun-que-empezo-en-sijena-1301360.html

[51] "El presidente aragonés, el socialista Javier Lambán, ha asegurado que Aragón . Lo ha dicho en el solemne acto de reinhumación 30 años después de los restos del Linaje Real del Panteón Medieval (...)". Javier Ortega. El Mundo (Digital)-24/06/2018 https://www.elmundo.es/espana/2018/06/24/5b2fbea4e5fdea594b8b4665.html

[52] “Identificada genèticament la primera dinastia de los reyes de Aragón” EFE- Zaragoza. Heraldo de Aragón (Digital)- 26/06/2011
https://www.heraldo.es/noticias/aragon/identificado_gen_los_reyes_privativos_aragon.html

[53] “Durant setze segles els terrenys de Sixena pertanyen a la diòcesi de Lleida. Des de l’època romana i paleocristiana. Fins que el que no va aconseguir ni l’absolutisme borbònic ni el franquisme ho va aconseguir la democràcia: rebentar el bisbat de Lleida esquarterant les parròquies de la Franja de Ponent i annexionant-les al fictici bisbat de Barbastre (...)” Francesc Canosa. ARA (Digital) 9/12/18-18:44
https://www.ara.cat/opinio/Sixena-avisar_0_2140585926.html

[54] Op.cit. Baydal-Palomo (coord) (2020) (pàg.170)

[55] Op.cit. A. Velasco. El Punt Avui (digital). 21/08/20

[56] Íbidem Baydal-Palomo (coord) (2020) (pàg.170)

[57] Íbidem Baydal-Palomo (coord) (2020) (pàg.168)

[58] “Memòria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña”. Revista Sapiens (Digital)
https://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2012/10/27/el-memorial-de-greuges-de-1885/